

Autorica priručnika "Umijeće pripovijedanja" o važnosti dijeljenja priča u društvu

PRIVATNA ARHIVA

Srebrenka Peregrin

Odrasli očekuju da se djeca nekako sama othrvaju tehnologiji, a sami su o njoj ovisni

Suzana Lepan-Štefanić

Srebrenka Peregrin autorica je priručnika "Umijeće pripovijedanja", objavljenog ove godine u izdanju Školske knjige. Riječ je o sveobuhvatnom pregledu teorije i prakse pripovijedanja. Promišljanje je to o ljudima kao pripovjednim bićima te o pripovijedanju kao ljudskom činu toliko važnom da nam pomaže rasti u čovječstvu.

Dijeljenje dobrih priča, ističete, jednako je važno u suvremenom svijetu kao i tisućama godina ranije. Koliko je, pak, danas zahtjevnije?

S jedne je strane zahtjevnije, s druge lakše. Zahtjevno je u smislu da smo danas manje povezani – pripovijedalo se obično kao način da se čvršće povežemo unutar zajednice, da si objasnimo svijet, da se razonodimo. Danas tu funkciju često preuzimaju drugi mediji. Također, imamo manje poslova uz koje

možemo pripovijedati, kao što je nekoć bilo čuvanje blaga, komušanje, predenje i slično. Život je užurbaniji pa je i prilika za neopterećeno pripovijedanje manje nego prije. S druge strane, lakše je u smislu da imamo više medija koji nam omogućavaju da dijelimo i primamo priče ma gdje bili i ma što radili. Ljudi nikad neće prestati pripovijedati – samo se mijenja način na koji to činimo. Zahtjevno postaje kad se ne možemo ili ne želimo prilagoditi vremenu. Ne smatram da je to uvijek nužno, ali ako se odlučimo za iskorake, moramo biti svjesni dodatnog truda koji valja uložiti. Sve je to igra između očuvanja i izgradnje tradicije.

Kako su povezani pripovijedanje i rad na sebi?

Pripovjedači kažu da je najlakše ispričati priču – a najteže ispričati dobru priču. Velika većina ljudi pričat će priče čitav život. No da bismo ih dobro pripovijedali, moramo imati proživljenoga i promišljenoga iskustva, spremnosti da se usavršavamo u izričaju i govoru, da razvijamo vještine empatije i

povezivanja s drugima. Moramo postati bolji ljudi da bismo pričali bolje priče.

Kako odabrati priču?

Dva su kriterija najvažnija, po mom mišljenju. Osnovni je taj da biramo priču koja se nama sviđa, koja rezonira s osobnim iskustvom. Jedan dio priča, dakako, biramo zato što su nam se dogodile – to su osobne priče i nose posebnu snagu. Njih smo sami proživjeli i nitko ih ne može ispričati kao mi sami. Druge nas mogu podsjetiti na nešto što nam je važno pa ih dijelimo zato što razumijemo njihovu poruku, onaj skriveni sloj priče, ideju, misao koja stoji iza nje, a ne želimo je uvijek izreći direktno. Drugi kriterij je da priču biramo prema publici. Svaki izvođač, pisac, pripovjedač koji želi dotaknuti primatelja – na kraju krajeva, svatko tko svoju umjetnost gradi u suživotu i suigri s drugima – mora se upoznati, barem okvirno, s potrebama ljudi, vremena i prostora. Nekad će iste izazivati, drugi put im podilaziti, već ovisno o tome kakav

rezultat želi polučiti. No treba znati što će publiku potaknuti, angažirati, pozvati na slušanje i sudjelovanje. Kako nekad, tako i sad važne su one priče koje nas povezuju, objašnjavaju nešto što ne znamo, olakšavaju nam nošenje sa svakodnevicom. Da parafraziram zen koan: "Ako priču nitko ne čuje, je li ona ispričana?"

Kako danas, u doba kratke pažnje i brzih informacija, izazvanih modernom tehnologijom, uspostaviti odnos pripovjedač-slušatelj?

Pomalo. To je proces za koji treba vremena. Prije svega moramo sami naučiti slušati. Tko želi pripovijedati, mora puno i pažljivo slušati druge, kako pripovjedače, tako i ljude koji su nam bliski i žele podijeliti svoje priče s nama. Tek kad naučimo čuti, moći ćemo i dobro kazivati. Ne možemo promijeniti druge i drugima nametati kako da nas slušaju, ako to sami prvi ne učinimo. Slično vidimo iz primjera kad se pojedini roditelji bune da su djeca za ekranima ili da ne čitaju, a oni sami jednako postupaju. Znači, prvo odgajamo sebe, a onda primjerom pokazujemo drugima. Ako se s djecom odmalena provodi vrijeme, priča im se, čita, šalje na aktivnosti koje grade zajedništvo, a ne individualističko suparništvo – onda će ta djeca naučiti pronaći užitak u dijeljenju priča i prostora s drugima. Nije moderna tehnologija ta koja se treba kriviti. Ona je samo alat. Ljudi koji je koriste moraju preuzeti odgovornost kako je, kad i koliko upotrebljavaju. To podjednako vrijedi za odrasle koliko i za djecu. Znamo li stati i ovladati sobom, da čujemo druge?

Kako ohrabriti roditelje da "djeci digitalije" pričaju priče, da ne odustanu na prvoj prepreci?

Dio toga je već odgovoreno u prethodnom pitanju. "Djeca digitalije" se ne rađaju, nego postaju. Mi odrasli često smo i sami ovisni o tehnologiji, ali nekako očekujemo da se djeca tomu othrvaju. Zapravo, jedan dio njih to polako i uspijeva – kao roditelj i kao nastavnik, svjedočim da jedan dio takozvane "generacije Z" ne želi više biti izložen toj količini digitalnih sadržaja. Vide što to čini njima samima i društvu pa se pokušavaju odmaknuti od ekrana. Prva prepreka je u nama samima. Moramo si priznati da smo opčinjeni digitalnim, brzim, dopaminskim "šutovima" te se polako toga rješavati, koliko možemo. Moramo biti nježni prema sebi kao roditeljima i prema svojoj djeci: ne zamjerati i ne docirati, nego se obrazovati u pogledu toga koliko je ljepše kad smo istinski zajedno. Mislim da će svatko tko kod djece vidi oduševljenje zbog priča, svatko tko doživi koliko ta djeca imaju razvijeniji vokabular i dublje razumijevanje empatije, prirodno htjeti ponuditi i sebi i njima tu humanu vezu. Djeca kojima se priča, djeca su koja pričaju. Ako im ponudimo priče, u početku fantastične, a onda sve stvarnije, vratit će nam na isti način. Imat će u nas povjerenja i kad narastu, govorit će nam što ih muči i što im treba. A onda je za nadati se da ćemo ih znati saslušati.

Je li bolji recept ponuditi djeci starije priče, tipa Šenoinih, ili suvremenije?

Šenoine priče, iz vizure jednog pripovjedača narodnih priča i bajki, nisu starije. Istinski starije priče izviru iz tradicije i održale su se više stotina, pa i tisuća godina. Starije priče postoje u čitavom svijetu, jer su sukus onoga što je ljudima istinski bitno. Međutim, svaka dob ima svoju vrstu priča koje treba i želi. Najmlađima pripovijedamo o stvarima koje vide oko sebe, koje mogu doživjeti i razumjeti vlastitim osjetilima. Bajkovite i fantastične priče odgovaraju nižim razredima osnovne, a mitološke i strašne višima. Što se književnih i autorskih priča tiče, one su namijenjene više čitanju, a manje pripovijedanju i također bi trebale slijediti

razvojni put pojedinca. Psihologija odavno zna u kojoj se fazi odrastanja dijete i mlada osoba susreće s kakvim izazovima pa bi lektira – slušana ili čitana – trebala tome biti prilagođena. Tjerati djecu da slušaju ili čitaju priče koje im nisu relevantne ni razumljive samo stvara suprotan učinak: otpor.

Kako upamtiti priču?

Pripovjedači poznaju niz različitih tehnika o kojima se daju održati čitave radionice, kakve postoje na Akademiji pripovijedanja, primjerice. Jedna od najvažnijih je upijanje priče, oživotvorenje te priče u vlastitom životu i tijelu – mora postati dijelom nas i moramo je znati kao što znamo ono što nam se dogodilo, kao vlastite uspomene. (Koje su također vrsta priče!). Još jedan način je onaj najočigledniji: ponavljanje. Kad priču ponovimo dovoljno puta, sigurno ćemo je upamtiti. Pritom je za dobro izvođenje važno da ne ponavljamo doslovne riječi i fraze, jer onda priču ne oživljavamo, nego je prenosimo "okamenjenu", poput kakvog jezič-

nog fosila. Bitno je upamtiti glavne točke radnje i osobito dojmive jezične figure, ali priča će se najdulje s nama zadržati kad znamo njezin tijek pa je svaki put iznova sastavljamo kako je pripovijedamo. Za pripovjedača, naime, priča nije samo u glavi. Priča je u nama samima, u onome što radimo, kako živimo, što doživimo. Kad to utkamo u priču, nećemo je zaboraviti i svaki će put biti još malo relevantnija.

Koliko su danas važni rekviziti za bolje prenošenje priče?

Prije nego što odgovorim, samo ću napomenuti da u "rekvizite" prije svega ubrajam različite slikovne prikaze priče, lutke i glazbala. Postoje i drugi, dakako, ali ovi su najvažniji i najčešće se koriste. Rekviziti su i vrlo bitni i nisu uopće bitni – sve ovisi o pripovjedaču i našim preferencijama. S jedne strane, oplemenjuju priču vizualno, zvučno i doživljajno. Privlače i zaokupljaju pažnju te nadopunjavaju jezični izričaj. Mogu olakšati izvođenje i povezivanje publike s izvođačem. No isto tako,

moju odvući pažnju od priče, umanjiti važnost samoga pripovjedača, postati samima sebi svrha. Mnogi pripovjedači imaju sklonost minimalizmu, čim manjem broju rekvizita kako bi do izražaja došla priča, glas, veza između onoga tko izvodi i onoga tko sluša. No s vremena na vrijeme, svi ćemo se mašiti za koji rekvizit – ako ništa drugo, pažljivo odabrat ćemo kostim u kojem nastupamo – kako bismo njime podcrtali ono što nam je bitno, dali osobni pečat izvedbi.

Zašto nam, u konačnici, treba vodič za pričanje priča?

"Knjiga je san koji držimo u ruci", rekao je Neil Gaiman. Kao i druge knjige, tako i ova otvara vrata u jedan zaseban svijet – svijet pripovijedanja i priča. Znanje skupljeno u ovom priručniku dosad je bilo razasuto na mnogim stranama: u radionicama, na internetu, po drugim knjigama, u osobnom iskustvu. U Hrvatskoj, a usudujem se reći i šire, slična knjiga ne postoji. Kako se kod nas ova scena upravo počela više razvijati, tako se uz postojeći priručnik o pripovijeda-

nju djeci ("Pričanje priča – stvaranje priča" Vladimire Velički u izdanju Alfe) pojavila potreba i za izdanjem koje će na jednome mjestu okupiti sva osnovna znanja o području pripovijedanja. "Umijeće pripovijedanja" put je prema širokom polju dijeljenja priča te daje osnovne smjernice svima koji se dalje žele informirati i obrazovati. Nudi opći pregled znanja potrebnih da bi priče lakše našle svoj put do slušatelja, ali i da kao pripovjedači budemo svjesniji svega na što valja obratiti pažnju kako bismo ih dostojno donijeli na svijet i ponudili drugima. Jer, jedna od zadaća pripovjedača je i ta da priče dalje predaju ljepše nego što su ih čuli. Ova je knjiga san o tome da će jednoga dana pripovijedanje u Hrvatskoj ponovno zaživjeti kao umjetnost i kao način povezivanja ljudi. Svi koji je pročitaju, svi koji barem nešto u njoj pronađu za sebe, pa podijele priču s drugima, pomažu da taj san postane java. Kako svojim slušateljima na izvedbama diljem zemlje, tako i svojim čitateljima – od srca na tome zahvaljujem. ●

Danas smo manje povezani, a pripovijedanje je upravo način da se čvršće povežemo unutar zajednice